

○ ישעיהו פרק ז

יחידה זו היא לתלמידי 5 יח"ל בלבד.

לפני שלומדים את ישעיהו ז, חייבים לשלוט היטב במה שמסופר במלכים ב פרקים טו-טז, המהווים רקע לפרק שלנו.

מבוא - רקע היסטורי

בעבר ארם וישראל נלחמו כל אחד בנפרד מול יהודה, ואף ניצחו את יהודה, כמתואר בדברי הימים ב:

○ דברי הימים ב, כח

- (א) בן עשירים שָׁנָה אָחִז בְּמִלְכוֹ וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָלַךְ בִּירוּשָׁלַם וְלֹא עָשָׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֵי ה' כְּדוֹד אָבִיו:
 (ב) וַיֵּלֶךְ בְּדַרְכֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וְגַם מִסְכּוֹת עָשָׂה לְבַעֲלִים:
 (ג) וְהוּא הִקְטִיר בְּגִיא בֶן הַסֵּם וַיִּבְעַר אֶת בְּנָיו בְּאֵשׁ כְּתַעֲבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הָרִישׁ ה' מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
 (ד) וַיִּזְבַּח וַיִּקְטֹר בַּבָּמוֹת וְעַל הַגְּבְעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעְנָן:
 (ה) וַיִּתְּנֵהוּ ה' אֱלֹהָיו בְּיַד מֶלֶךְ אֲרָם וַיִּכּוּ בוֹ וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שְׁבָיָה גְדוֹלָה וַיָּבִיאוּ דְרָמָשֶׁק,
 וְגַם בְּיַד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל נִתְּן וַיֵּךְ בוֹ מַכָּה גְדוֹלָה:
 (ו) וַיִּהְיֶה פָקַח בֶּן רְמִלְיָהוּ בִּיהוּדָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלְפֵי בָּיִס אֶחָד הַכֹּל בְּנֵי חֵיל בְּעֶזְבְּכֶם אֶת ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵם: ...

פרק ז בישעיהו פותח בתיאור הברית בין ארם לישראל שעולים יחדיו להילחם ביהודה. הדבר מפיל פחד על העם ועל המלך אחז, אשר רוצה לבקש עזרה ממלך אשור. תיאור מפורט של המצור ששמו ארם וישראל על ירושלים והפניה של אחז למלך אשור, מופיע בספר מלכים ב:

○ מלכים ב טז

- (ה) אִז וַיֵּלֶךְ רָצִין מֶלֶךְ אֲרָם וַפְּקַח בֶּן רְמִלְיָהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל רִוּשָׁלַם לְמִלְחָמָה וַיִּצְרוּ עַל אָחִז וְלֹא יָכְלוּ לְהִלָּחֵם:
 (ו) בָּעֵת הַהִיא הִשִּׁיב רָצִין מֶלֶךְ אֲרָם אֶת אֵילַת לְאָרָם וַיִּנְשֵׁל אֶת הַיְהוּדִים מֵאֵילוֹת וְאֲדוֹמִים בָּאוּ אֵילַת ...
 (ז) וַיִּשְׁלַח אָחִז מַלְאָכִים אֶל תְּגַלַּת פְּלִסָר מֶלֶךְ אֲשׁוּר לֵאמֹר
 עֲבֹדָה וּבְנָדָה אֲנִי עֹלָה וְהוֹשַׁעֲנִי מִכַּף מֶלֶךְ אֲרָם וּמִכַּף מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַקּוֹמִים עָלַי:
 (ח) וַיִּקַּח אָחִז אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב הַנִּמְצָא בֵּית ה' וּבֵאֲצֵרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר שְׂחָד:
 (ט) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיַּעַל מֶלֶךְ אֲשׁוּר אֶל דְּמִשְׁקָה וַיִּתְּפֹשֶׂה וַיִּגְלֶה קִירָה וְאֶת רָצִין הַמִּית:
 (י) וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ אָחִז לְקִרְיַת תְּגַלַּת פְּלִאָסָר מֶלֶךְ אֲשׁוּר דִּמְשֶׁק, וַיִּרְא אֶת הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר בְּדִמְשֶׁק,
 וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אָחִז אֶל אוֹרִיָּה הַכֹּהֵן אֶת דְּמוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת תְּבַנְיָתוֹ לְכָל מַעֲשָׂהוּ:

פרק ז בישעיהו עוסק בנבואה לאחז ובה קריאה לבטוח בה' ולא לפנות לעזרת אשור. הנביא מחזק את אחז ומבטיח שארם וישראל יפלו, כיוון שהן ממלכות חלשות וה' יהיה בעזרו. לשם אימות הנבואה ניתן לאחז אות ע"י הנביא. כמו כן, מבהיר הנביא מהי הסכנה העתידית בקריאה למלך אשור. לאחר שאחז אינו שומע לדבר ה', ישעיהו שב עם נבואת פורענות אשר תגיע על יהודה עקב אי אמונתו של אחז.

שאלות מכוונות למידה

- מהי תוכניתם של רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו, וכיצד מרגיע הנביא את אחז בקשר לכוחם של ארם וישראל?
- מדוע דורש הנביא מאחז שלא לפנות אל מלך אשור לבקשת עזרה? ומהי הסכנה בקריאת העזרה ממלך אשור?
- מדוע אחז אינו מעוניין באות מאת ה'?

○ מזימת ארם וישראל לעלות על ירושלים

[פסוקים א-ט]

מזימת ארם וישראל

○ ישעיהו פרק ז

- (א) וַיְהִי בַיּוֹם אֲחָז בֶּן יוֹתָם בֶּן עֲזִיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה, עָלָה רִצְיוֹ מֶלֶךְ אֲרָם וּפְקַח בֶּן רַמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם, לְמַלְחָמָה עָלֶיהָ, וְלֹא יָכַל לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ:
- (ב) וַיִּגְדַּל לְבַיִת דָּוִד לֵאמֹר נַחֲה אֲרָם עַל אֶפְרַיִם, וַיִּנְעַע לִבָּבוּ וּלְבַב עַמּוֹ כְּנוֹעַ עֲצֵי יַעַר מִפְּנֵי רוּחַ:
- (ג) וַיֹּאמֶר ה' אֵל יִשְׁעִיָּהוּ: צֵא נָא לְקַרְאֵת אֲחָז, אֶתְּהָ וְשָׂאֵר יְשׁוּבֵי בְּנֵי, אֵל קֶצֶה תַעֲלֶת הַבְּרֶכֶה הָעֲלִיּוֹנָה, אֵל מְסַלֵּת שְׂדֵה כּוֹבֵס:
- (ד) וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו: הֲשֹׁמֵר וְהַשְׁקֵט אֵל תִּירָא, וּלְבַבְךָ אֵל גֵּרֶךְ מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹדִים הָעֹשֵׂנִים הָאֵלֶּה (הַבַּאִים) בְּחָרֵי אֶרֶץ, רִצְיוֹ וְאֲרָם וּבֶן רַמְלִיָּהוּ:
- (ה) יַעַן כִּי יַעַץ עָלֶיךָ אֲרָם רָעָה, אֶפְרַיִם וּבֶן רַמְלִיָּהוּ לֵאמֹר:
- (ו) נַעֲלֶה בִיהוּדָה וְנִקְיָצְנָה (וְנִשְׁבְּרָנָה) וְנִבְקַעְנָה אֶלֵינוּ, וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֵת בֶּן טַבָּאֵל: ס

○ רד"ק ישעיהו ז, פסוק ב

נחה ארם על אפרים - והוגד למלך (אחז) כי מחנה ארם עם מחנה אפרים "נחה", כלומר באו עד קרוב לירושלם, ותקעו אהליהם, ונחו שם לצור על ירושלם ולהילחם עליה.

1. עיין בפסוקים א-ז ובדברי הרד"ק, וענה:

- א. מה הייתה היוזמה ומה הייתה התכנית של רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל?
 ב. צטט פסוק, ממלכים ב פרק טז, המתאר את אותה יוזמה שזכרת כאן בספר ישעיהו פרק ז.

תגובת יהודה למתקפה של ארם וישראל

2. א. צטט והסבר בלשונך מה הייתה תגובת המלך ותגובת העם, ליוזמה של ארם וישראל?
 ב. על פי דברי המבוא ליחידה זו (הרקע ההיסטורי), מדוע אחז והעם חששו כל כך מפי ישראל וארם?

בספר ישעיהו לא נאמר במפורש כיצד אחז תכנן להתמודד עם המתקפה של ארם וישראל. אך דברי תורה עניים "במקום אחד ועשירים במקום אחר". ה"מקום האחר" הוא ספר מלכים ב:

○ מלכים ב פרק טז

- (ה) אַז יַעֲלֶה רִצְיוֹ מֶלֶךְ אֲרָם וּפְקַח בֶּן רַמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְרוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה וַיִּצְרוּ עַל אֲחָז, וְלֹא יָכְלוּ לְהִלָּחֵם:
- (ו) בָּעֵת הַהִיא הִשִּׁיב רִצְיוֹ מֶלֶךְ אֲרָם אֶת אֵילַת לְאָרָם וַיִּנְשֵׁל אֶת הַיְהוּדִים מֵאֵילוֹת וְאֲדוּמִים בָּאוּ אֵילַת... (ז) וַיִּשְׁלַח אֲחָז מַלְאָכִים אֵל תַּגְלַת פִּלְסֵר מֶלֶךְ אַשּׁוּר לֵאמֹר עֲבַדְדָּךְ וּבְנֵיךְ אֲנִי עֹלָה וְהוֹשַׁעֲנִי מִכַּף מֶלֶךְ אֲרָם וּמִכַּף מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַקּוֹמִים עָלַי:
- (ח) וַיִּקַּח אֲחָז אֶת הַפָּסֶף וְאֶת הַזָּהָב הַנִּמְצָא בַּיִת ה' וּבְאֶצְרוֹת בַּיִת הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר שְׁחָד:

3. עיין במלכים ב טז, פסוקים ה-ח, וענה:

- א. כיצד אחז תכנן להתמודד עם המתקפה של ארם וישראל?
 ב. כיצד אחז קידם את התוכנית שלו (פרט שני דברים).

נבואת ישעיהו על המתקפה של ארם וישראל, ועל התגובה של יהודה

○ ישעיהו פרק ז

- (ג) וַיֹּאמֶר ה' אֶל יִשְׁעִיָּהוּ: צֵא נָא לְקִרְאֵת אַחֲזוּ, אֶתְּהָ וּשְׂאֵר יְשׁוּב בְּנֵיךָ, אֶל קִצֵּה תְּעֻלַּת הַבְּרָכָה הָעֲלִיּוֹנָה, אֶל מְסַלֵּת שְׂדֵה כּוֹבֵס:
- (ד) וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו: הַשְּׁמֵר וְהִשְׁקֵט אֶל תִּירָא, וּלְבָבְךָ אֶל גֵּרֶךָ מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹיְדִים הָעֹשִׂיִּים הָאֵלֶּה (הבאים) בְּחָרֵי אָרֶץ, רְצִין וְאַרְם וּבְנֵי רְמִלְיָהוּ:
- (ה) יַעַן כִּי יַעֲצֵ עֲלֶיךָ אַרְם רָעָה, אֲפָרִים וּבְנֵי רְמִלְיָהוּ לֵאמֹר:
- (ו) נַעֲלָה בִיהוּדָה וּנְקִיצְנָה (וּנְבִינָה וְנִשְׁבְּרָנָה) וְנִבְקַעְנָה אֶלֵינוּ, וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן טַבָּאֵל: ס
- (ז) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לֹא תִקּוּם וְלֹא תִהְיֶה:
- (ח) כִּי רֹאשׁ אַרְם דָּמָשֶׁק וְרֹאשׁ דָּמָשֶׁק רְצִין וּבְעוֹד שְׁשִׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה יַחַת אֲפָרִים מַעַם:
- (ט) וְרֹאשׁ אֲפָרִים שְׁמֶרוֹן וְרֹאשׁ שְׁמֶרוֹן בֶּן רְמִלְיָהוּ אִם לֹא תִאֲמִינוּ כִּי לֹא תִאֲמִנוּ: ס

ה' מצווה את ישעיהו ללכת לעודד את אחז ולפגוש אותו ב"קצה תְּעֻלַּת הַבְּרָכָה הָעֲלִיּוֹנָה, אֶל מְסַלֵּת שְׂדֵה כּוֹבֵס". כנראה מדובר בתעלה שהובילה מים מחוץ לחומות ירושלים אל בריכה שבתוך החומה. בבריכה זו כיבסו תושבי העיר את בגדיהם, ובשדה הסמוך ייבשום. יתכן שאחז הלך לבריכה לפקח על אספקת המים בשעת המצור, וישעיהו נצטווה לצאת לשם לדבר עימו.

○ ישעיהו פרק ז, ג

וַיֹּאמֶר ה' אֶל יִשְׁעִיָּהוּ: צֵא נָא לְקִרְאֵת אַחֲזוּ, אֶתְּהָ וּשְׂאֵר יְשׁוּב בְּנֵיךָ, אֶל קִצֵּה תְּעֻלַּת הַבְּרָכָה הָעֲלִיּוֹנָה, אֶל מְסַלֵּת שְׂדֵה כּוֹבֵס:

○ מצודת דוד

אתה ושאר-ישוב בנך - גם אתה צא לקראתו, גם בנך אשר נקרא שמו "שאר-ישוב", לאות וסימן אשר שארית יהודה ישובו מן הגלות בימי עזרא.

דברים שמאפיינים נבואות

- א. הנבואות של נביאי ישראל הם לא רק הדברים שהם אומרים, אלא גם המעשים שהם עושים. המעשים שלהם מסמלים חזיונות עתידיים לא פחות מהדברים שהם אומרים. דוגמה לכך מצינו כאן בנבואת ישעיהו כאשר הוא מצטווה על ידי ה' לצאת עם בנו "שאר יישוב", ולפגוש את אחז.
- ב. דברי הנביאים אינם כוללים רק הדרכות ונבואות בענייני מדיניות מעשיים - דברים העומדים על הפרק בזמן הקרוב, אלא הם משלבים גם חזיונות לעתיד הרחוק. דוגמה לכך מצינו כאן בנבואת ישעיהו, שבה יש גם ייעודים לעתיד הקרוב מאוד - לימי אחז, רצין ופקח, וגם לעתיד הרחוק - לימי חזקיהו וסנחריב, ולעתיד רחוק יותר - לימי שיבת ציון ואף ל"ימות המשיח".

4. עיין בפסוק ג, בדברי המצודות דוד, ו"בדברים שמאפיינים נבואות", וענה:

א. מה המשמעות הסמלית שה' מצווה את ישעיהו לצאת עם בנו "שאר יישוב" ולפגוש את אחז. מה מסמל השם "שאר יישוב".

ב. האם מדובר במעשה שמנבא דבר לעתיד הקרוב או לעתיד הרחוק?

○ ישעיהו פרק ז, ד

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: הַשְּׁמֵר וְהִשְׁקֵט אֶל תִּירָא,

וּלְבָבְךָ אֶל יַרְדְּ מִשְׁנֵי זַנְבוֹת הָאוֹדִים הָעֹשְׂנִים הָאֵלֶּה (הבאים) בְּחָרֵי אָף, רְצִין וְאָרֶם וּבֶן רְמִלְיָהוּ:

○ מצודת דוד

השמר והשקט - השמר מעשות מלחמה, והשקט לבך - אל תירא ואל יבוא מורך בלבבך.

זנבות האודים - שהמה כמו האודים האלה שאין בהם כח לבער אלא לעשו, כך אין כח בידם לעשות לך מאומה רק העם מפחידים.

5. עיין בפסוק ד ובדברי מצודת דוד, וענה:

א. לפי מצודת דוד באמירה של ישעיהו "הַשְּׁמֵר וְהִשְׁקֵט" כלולים שני דברים שצריכים להנחות את אחז, כיצד עליו להתייחס למתקפה של ארם וישראל. מה הן?

ב. לפי מצודת דוד, כיצד מנמק ישעיהו לאחז שאין לו מה לחשוש מארם וישראל? הסבר את הדימוי של ישעיהו.

○ דעת מקרא ישעיהו ז, ד

וְאָמַרְתָּ אֵלָיו: הַשְּׁמֵר וְהִשְׁקֵט - הזהר לנהוג בשקט ובישוב הדעת, ואל תעשה מעשים נחפזים מיראתך מפני

האויבים. ורמז הנביא כאן לאחז, שיזהר ולא יבקש את מלך אשור שיבוא לעזרתו (מלכים ב טז, ו-ז).

6. לפי דעת מקרא איזה עוד הנחייה כלולה בדברי ישעיהו לאחז באמירה "הַשְּׁמֵר וְהִשְׁקֵט"?

○ ישעיהו פרק ז

(ה) יַעַן כִּי יַעַץ עָלֶיךָ אָרֶם רָעָה, אֶפְרַיִם וּבֶן רְמִלְיָהוּ לֵאמֹר:

(ו) נַעֲלָה בִיהוּדָה וּנְקִיצָנָה (נכנה ונשברנה) וּנְבַקְעָנָה אֲלֵינוּ, וְנִמְלִיךְ מֶלֶךְ בְּתוֹכָהּ אֶת בֶּן טַבָּאֵל: ס

(ז) כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לֹא תִקּוּם וְלֹא תִהְיֶה:

7. במשלי יט, כא נאמר: "רְבוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ וְעֵצַת ה' הִיא תְקוּם".

א. עיין בפסוקים ה-ז, צטט מתוך פסוקים אלה, את המילים שמבטאים את הרעיונית הבאים:

	"רְבוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ"
	"וְעֵצַת ה' הִיא תְקוּם"

ב. לפי פסוקים ה-ז כיצד מנמק ישעיהו לאחז שאין לו ממה לחשוש מארם ומישראל?

ישעיהו פרק ז

(ח) כי ראש אָרם דְּמָשֶׁק וְרֹאשׁ דְּמָשֶׁק רָצִין וּבָעוֹד שְׁשִׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה יַחַת אֲפָרִים מְעָם :
 (ט) וְרֹאשׁ אֲפָרִים שְׁמֶרוֹן וְרֹאשׁ שְׁמֶרוֹן בֶּן רְמִלְיָהוּ אִם לֹא תִאֲמִינוּ כִּי לֹא תִאֲמִנוּ : ס

- ⊗ כדי להבין את פס' ח-ט, יש לקרוא את חציו הראשון של פסוק ט לפני חציו השני של פסוק ח. כלומר בסדר הבא :
  - א. **כי ראש אָרם דְּמָשֶׁק וְרֹאשׁ דְּמָשֶׁק רָצִין, וְרֹאשׁ אֲפָרִים שְׁמֶרוֹן וְרֹאשׁ שְׁמֶרוֹן בֶּן רְמִלְיָהוּ,**
  - ב. **ובָעוֹד שְׁשִׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה יַחַת אֲפָרִים מְעָם,**
  - ג. **אם לֹא תִאֲמִנוּ כִּי לֹא תִאֲמִנוּ.**

⊗ א. "כי ראש אָרם דְּמָשֶׁק וְרֹאשׁ דְּמָשֶׁק רָצִין, וְרֹאשׁ אֲפָרִים שְׁמֶרוֹן וְרֹאשׁ שְׁמֶרוֹן בֶּן רְמִלְיָהוּ" - כוונת הפסוקים היא, לעודד את אחז ע"י הדגשת מגבלותיהם של רצין ופקח - רצין הוא מלך דמשק בלבד ולא ישרוט בירושלים, פקח בן רמליהו הוא מלך שומרון בלבד, ובקרוב יגלה מאדמתו. המילה "ראש" חוזרת ארבע פעמים בפסוקים אלו בהנגדה מוחלטת להיותם "זנבות קאודים..." (פס' ד). לאמור: שם, בדמשק ובשומרון, הם 'ראש', כאן ועכשיו הם רק 'זנב'. המשמעות: שני מלכים אלה אינם יכולים להשתלט על מדינות אחרות, אלא שלטונם מוגבל לתחומם בלבד.

⊗ ב. "בָעוֹד שְׁשִׁים וְחָמֵשׁ שָׁנָה יַחַת אֲפָרִים מְעָם" לפי מצודת דוד: "יחת" - ישר, ו"אפרים" - מלכות ישראל, ומשמעות הפסוק היא שמלכות ישראל תגמר בקרוב, וכך לא יוכלו לאיים על יהודה.

חובה ג. "אם לֹא תִאֲמִנוּ כִּי לֹא תִאֲמִנוּ" - אם לא תאמינו לנבואה זו, אזי לא יהיה לכם קיום¹ (לפי רד"ק ומצודת ציון). בפסוק זה ישנו משחק מילים אשר מסייע בהבנת הרעיון המרכזי של הנבואה.

אם לא תאמינו   כי לא תאמינו

שתי ברירות עומדות בפני יהודה: אמונה בה' וישועה, או חוסר אמונה בה' ומתוך כך לא יהיה לכם קיום. אותה מילה מקבלת משמעות הפוכה מישועה לפרוענות, ומסמלת את הבחירה של העם בין אמונה לה' לבין התנהגות בחוסר אמונה.

תקבולת לדברי הימים

ניתן ללמוד פירוש לפועל זה מהתקבולת בדברי הימים, אשר גם שם נדרש העם להאמין שה' ילחם להם:
 וַיֹּאמֶר שְׁמַעוֹנִי יְהוּדָה וַיִּשְׁבְּי יְרוּשָׁלַם הָאֲמִינוּ בַּה' אֱלֹהֵיכֶם וְתִאֲמִנוּ
 הָאֲמִינוּ בְּנְבִיאָיו וְהִצִּילְחוּ. (דבחה"י ב כ, כ)

סיכום

שני עקרונות חוזרים ונשנים בפרק זה על ידי הנביא:

- (1) אמנם ארם וישראל מתכננים ניצחון גדול על יהודה, אך בניגוד ל"רבות מחשבות בלב איש" - התוכנית של ארם וישראל לכבוש את ירושלים ולהמליך מלך מטעמם (פס' ו), מבהיר הנביא כי "עצת ה' היא תקום" - "כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' לֹא תִקּוּם וְלֹא תִהְיֶה" (פס' ז). כלומר ה' הוא הקובע סדרי עולם ורק על פיו יתרחשו האירועים, והוא קבע כי עצתם תיכשל.
- (2) על מלך יהודה לבטוח בה' ולהאמין בו ומתוך כך לשמור על איפוק "הישמר והשקט", ומשמעות האיפוק הוא לא להילחם בארם ובישראל, ולא לבקש עזרה מאשור.

¹ "תאמינו" - תתקיימו. כמו: "ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם" (שמואל ב ז ט"ז).

○ נתינת אותות לאחז

[פסוקים י-יז]

מבוא לחלק השני של הפרק

בחלקו הראשון של הפרק (פס' א-ט), למדנו על כך שאחז מבקש לפנות לעזרה למלך אשור על מנת שיעזור לו להילחם מול ארם וישראל אשר מאיימים לעלות במלחמה על יהודה. הנביא קרא לאחז לבטוח בה' שיצילנו מכף אויביו אלו, ולא לשים מבטחו במלך אשור.

בחלקו השני של הפרק (פס' י-יז), אנו למדים שאחז לא מתכוון לשמוע לדברי הנביא והוא כן מתכוון לפנות למלך אשור. ישעיהו מעביר לאחז את דברי ה' ובהם דרישה מאחז לבקש אות וסימן כדי לחזק את אמונתו ובטחונו בה'. אחז מסרב, אך ה' בכל זאת שולח אות וסימן לאחז וליהודה בדבר הנער **עימנו-אל** אשר יוולד, ונבואה שעוד לפני שעמנו-אל היגמל הארץ תשקוט, בשל הפסקת המלחמה מצד ארם וישראל.

בחלק השלישי של הפרק (פס' יח-כה), מתברר שאחז אשר לא בוטח בה', פונה אל מלך אשור, מה שיביא בסופו של דבר את הפורענות גם על ישראל וגם על יהודה.

סירובו של אחז לשאילת אות מעם ה'

○ ישעיהו פרק ז

(י) וַיֹּסֶף ה' דְּבַר אֶל אַחָז לֵאמֹר:

(יא) שְׁאַל לְךָ אֹת מֵעַם ה' אֲלֹהֶיךָ הַעֲמֵק שְׁאֵלָה אוּ הַגִּבֵּה לְמַעַלָּה:

(יב) וַיֹּאמֶר אַחָז לֹא אֲשַׁאֵל וְלֹא אֲנַסֶּה אֶת ה':

(יג) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא בֵּית דָּוִד הַמְעַט מִכֶּם הַלְאוֹת (להרגיז) אֲנָשִׁים, כִּי תִלְאוּ (תרגיזו) גַם אֶת אֲלֹהֵי:

הצעת ישעיהו לאחז

מהפתיח "וַיֹּסֶף ה' דְּבַר אֶל אַחָז לֵאמֹר..." ניכר שיש פה נבואה נוספת לאחז (נבואה ראשונה: ג-ט, נבואה שנייה: י-כה). שתיקת אחז לאחר הנבואה הראשונה מרמזת על חוסר אמון בדברי הנביא ובהבטחותיו, ולכן יש פניה נוספת של הנביא, בה הוא מציע לתת לאחז אות כהוכחה לאמינות דבריו. כדי לחזק את אמינות ואת אמיתות האות, הוא מאפשר לאחז לבחור את האות, וגם לא מגביל אותו לתחום מסוים "הַעֲמֵק שְׁאֵלָה אוּ הַגִּבֵּה לְמַעַלָּה".

סירובו של אחז להצעת ישעיהו

אחז מסרב לבקש אות מאת ה', במבט ראשון נראה שסירובו נובע מנימוק אמוני הוא יודע שדבר ה' יתקיים והוא כזה צדיק ומאמין שהוא אינו זקוק לאות, או מכיוון שאינו מעונין לנסות את ה', כביכול בגלל האיסור "לא תנסו את ה'", (דברים ו, טז). אך מתגובת הנביא החריפה בפסוק יג, מתיאור רשעותו של אחז ומקריאתו לאשור (מלכים ב, טז), לא נראה שתשובתו נבעה ממקום של יראת ה'. ננסה להבין מה הסיבה האמיתית, מדוע דחה אחז את הצעת ישעיהו לקבל אות מאת ה'?

○ רש"י ישעיהו ז, יב

ויאמר אחז לא אשאל ולא אנסה - אין רצוני שיתקדש שמו על ידי.

○ רד"ק ישעיהו ז, יב

ויאמר אחז לא אשאל ולא אנסה - כל זה היה מעט האמנה (ממיעוט אמונה) ואף על פי שהוא אומר בלשון האמנה - כי לא ינסה האל, אף על פי כן הנביא ידע את לבבו כי לא אמר אלא ממיעוט האמנה, כאומר איני חושש לנסותו בזה, לפיכך ענה לו הנביא "כִּי תִלְאוּ גַם אֶת אֲלֹהֵי".

☒ אבן עזרא ישעיהו ז, יב

ויאמר אחז לא אשאל ולא אנסה - מתשובת הנביא ידענו כי מחשבת אחז הייתה לרעה, וטעמו (ופירושו) לא ארצה לשאול ולנסות, כי אדע שלא אוכל לעשות מה שאשאל ממנו.

8. עיין בדברים שכתבנו לעיל "סירובו של אחז להצעת ישעיהו", ובדברי רש"י רד"ק (ואב"ע), וענה:
 א. מה שתי הסיבות הלא אמיתיות שניתן לייחס לאחז, שבגללן הוא דחה את הצעת ישעיהו לקבל אות מאת ה'!
 ב. לפי רש"י רד"ק (ואב"ע), מה הסיבה האמיתית, שבגללה אחז דחה את הצעת ישעיהו לקבל אות מאת ה'!

תגובת ישעיהו לסירובו של אחז

ישעיהו כועס מאוד על אחז - כועס על הסירוב של אחז לבקש אות מה', ואת כעסו הוא מבטא בפסוק יג:

○ ישעיהו ז, יג

וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ נָא בַּיַּת דָּוִד, הַמְעַט מִכֶּם הִלְאוֹת (להרגיז) אֲנֹשִׁים, כִּי תִלְאוּ (תרגיזו) גַם אֶת אֱלֹהֵי:

הנביא פונה אליו בכינוי "בית דוד" ולא בשמו הפרטי, כדרך גנאי (רד"ק), ואולי רמז יש בכך, שרק בזכות בית אביו יגן ה' על יהודה, ולא בזכותו. לאחר הפניה הוא מביע את מורת רוחו מההחלטה של אחז לא לבקש אות מאת ה', ואומר לאחז: לא מספיק שעד עכשיו הרגזת והתנשאת על בני אדם (סרבת לקבל את דברי הנביא), עכשיו אתה מרגיז ומתנשא גם על ה' שאינך רוצה קשר עם ה' ואינך רוצה אות מה'!!

נתינת אות לאחז למרות התנגדותו

○ ישעיהו פרק ז

(יד) לָכֵן יִתֵּן אֲדֹנָי הוּא לָכֶם אוֹת, הִנֵּה הֶעֱלַמָּה הָרָה וְיִלְדֶת בֵּן וְקָרְאת שְׁמוֹ עֲמֹנוּ אֵל:

(טו) חֲמָאָה וּדְבַשׁ יֵאָכֵל, לְדַעְתּוֹ מְאוֹס בָּרַע וּבַחֹר בְּטוֹב:

(טז) כִּי בְטָרָם יֵדַע הַנְּעַר מְאוֹס בָּרַע וּבַחֹר בְּטוֹב, תַּעֲזֹב הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֲתָה קָץ מִפְּנֵי שְׁנֵי מַלְכֶיהָ:

(יז) גְּבִיא ה' עֲלֶיךָ וְעַל עַמְּךָ וְעַל בַּיַּת אָבִיךָ יָמִים אֲשֶׁר לֹא בָאוּ לְמִיּוֹם סוּר אֲפָרִים מֵעַל יְהוּדָה, אֵת מְלֶכְךָ אֲשׁוּר: פ

האות עמנו-אל ומשמעותו

○ ישעיהו פרק ז

(יד) לָכֵן יִתֵּן אֲדֹנָי הוּא לָכֶם אוֹת, הִנֵּה הֶעֱלַמָּה הָרָה וְיִלְדֶת בֵּן וְקָרְאת שְׁמוֹ עֲמֹנוּ אֵל:

○ רש"י

העלמה - אשתי הרה השנה הזאת, והיא היתה שנת ד' לאחז.

וקראת שמו - רוח הקודש תשרה עליה.

עמנואל - לומר שיהא צורנו עמנו, וזה האות שהרי נערה היא ולא נתנבאית מימיה ובזו תשרה בה רוח הקודש.

שים לב:

פעמים "אות" הוא סימן ולא נס או פעולה לא טבעית.

9. למרות הסירוב של אחז לבקש אות מה', ישעיהו אומר שבניגוד לרצונו ה' יתן אות. לפי רש"י, מהו האות, ומה הוא מסמן?

נבואת הצלה ליהודה מהאיום של ארם וישראל

○ **ישעיהו פרק ז**

(טו) חֲמָאָה וּדְבַשׁ יֹאכֵל, לְדַעְתּוֹ מְאוֹס בָּרַע וּבָחֹר בְּטוֹב :

(טז) כִּי בְטָרָם יֵדַע הַנְּעַר מְאוֹס בָּרַע וּבָחֹר בְּטוֹב, תַּעֲזֹב הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֵתָּה קֶץ מִפְּנֵי שְׁנֵי מְלָכֶיהָ :

○ **דעת מקרא**

(טו) חֲמָאָה וּדְבַשׁ יֹאכֵל, לְדַעְתּוֹ מְאוֹס בָּרַע וּבָחֹר בְּטוֹב - הבטחה לטובה היא: הילד עמנו-אל יזכה לאכל חמאה ודבש. והם מאכלים ומשקים ערבים לחד ויפים לילדים רכים. וזה יקרה כאשר ידע למאוס ברע ולבחור בטוב [בחמאה ובדבש] כלומר כאשר יגמל עמנו-אל משדי אמו, ויגיע לגיל שבו הילד מואס במאכלים רעים ובחור במאכלים טובים. יאכילוהו אומניו חמאה ודבש. ומכאן משמע, שתשקוט הארץ ממלחמה, ותהא זבת חלב ודבש ויושביה ישבעו מטובה.

(טז) כִּי בְטָרָם יֵדַע הַנְּעַר מְאוֹס בָּרַע וּבָחֹר בְּטוֹב, תַּעֲזֹב הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֵתָּה קֶץ מִפְּנֵי שְׁנֵי מְלָכֶיהָ - כלומר בעודנו יונק שדי אימו יגלו תושבי הארץ (אפרים וארם) ותהיה אדמתם עזובה, הפקר ושמממה... נמצא שבזמן שיגמל עמנו-אל כבר תיושע יהודה מלוחציה, ויהא לעמנו-אל דבש וחלב למאכלו... הבטיח כאן הנביא, שהישועה מארם ואפרים תבוא בטרם תחלופנה שלוש שנים מיום שנאמרה הנבואה (זמן ההיריון בצירוף זמן היניקה).

10. עיין בפסוקים טו-טז ובפירוש של דעת מקרא, וענה:

א. הסבר בלשונך מה יקרה לארם וישראל לפי נבואת ירמיהו בפסוקים טו-טז?

ב. הסבר בלשונך מה הרעיון בדבריו של ישעיהו על "חֲמָאָה וּדְבַשׁ יֹאכֵל"?

○ **רש"י ישעיהו ז, טז**

תַּעֲזֹב הָאֲדָמָה - תעזב הארץ מיושביה (הכוונה ל-) אדמת רצין ואדמת פקח.

אֲשֶׁר אֵתָּה קֶץ מִפְּנֵי שְׁנֵי מְלָכֶיהָ - שבאותה שנה עלה מלך אשור על דמשק כי שכרו אחז כמה שנאמר בספר "ויגל מלך אשור אל דמשק ויתפשטה ויגלה קירה ואת רצין המית" (מלכים ב טו, ט) ואותה שנה "ויקשר קשר הושע בן אלה על פקח בן רמליהו ויכהו וימיתו וימלך תחתיו בשנת עשרים ליותם בן עזיה" (מלכים ב טו, ט) שהיא שנת ארבע לאחז.

11. לפי רש"י על פסוק טז, כיצד התקיימה בפועל הנבואה של ישעיהו, שהאיום של ארם וישראל התבטל?

נבואות פורענות שתבוא על יהודה

מלבד הנבואה על מפלת רצין ופקח והצלת יהודה מפניהם, ישעיהו מוסיף בפסוק יז גם **נבואת פורענות** שתבוא על יהודה. בכדי להבין על שום מה ישעיהו מוסיף נבואת פורענות ליהודה, יש להכיר את המהלכים ההיסטוריים שעומדים כרקע לנבואה הזו, כפי שמופיע בספר מלכים ב:

מלכים ב טז

(ה) אִזְּוֹ יַעֲלֶה רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם וּפְקַח בֶּן רַמְלִיָּהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְרוּשְׁלַם לְמַלְחָמָה וַיִּצְרּוּ עַל אַחֲזָו וְלֹא יָכְלוּ לְהִלָּחֵם :

(ו) בָּעֵת הַהִיא הִשִּׁיב רְצִין מֶלֶךְ אֲרָם אֶת אֵילַת לְאָרָם וַיִּנְשַׁל אֶת הַיְּהוּדִים מֵאֵילוֹת וַאֲדוֹמִים בָּאוּ אֵילַת ...

(ז) וַיִּשְׁלַח אַחֲזָו מַלְאָכִים אֶל תְּגַלְת פִּלְסָר מֶלֶךְ אַשּׁוּר לֵאמֹר

עֲבֹדָד וּבְנָדָד אֲנִי עֹלָה וְהוֹשַׁעְנִי מִכַּף מֶלֶךְ אֲרָם וּמִכַּף מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַקּוֹמִים עָלַי :

(ח) וַיִּקַּח אַחֲזָו אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת הַזָּהָב הַנִּמְצָא בֵּית ה' וּבְאֲצֵרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר שְׂחָד :

(ט) וַיִּשְׁמַע אֱלֹוֹ מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיַּעַל מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶל דְּמַשְׁק וַיִּתְּפֹשֶׁה וַיִּגְלֶה קִירָה וְאֶת רְצִין הַמִּית :

(י) וַיִּלְךָ הַמֶּלֶךְ אַחֲזָו לְקִרְאֵת תְּגַלְת פִּלְאָסָר מֶלֶךְ אַשּׁוּר דּוּמְשֵׁק, וַיִּרְא אֶת הַמְּזֻבָּח אֲשֶׁר בְּדַמְשֵׁק,

וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אַחֲזָו אֶל אוּרִיָּה הַכֹּהֵן אֶת דְּמוֹת הַמְּזֻבָּח וְאֶת תְּבִנְתּוֹ לְכָל מַעֲשָׂהוּ :

○ ישעיהו פרק ז

(יז) יָבִיא ה' עֲלֶיךָ וְעַל עַמְּךָ וְעַל בַּיִת אֲבִיךָ, יָמִים אֲשֶׁר לֹא בָאוּ לְמִיּוֹם סוּר אֶפְרַיִם מֵעַל יְהוּדָה, אֶת מֶלֶךְ אֲשׁוּר: פ

○ רש"י

יביא ה' עליך ועל עמך ועל בית אביך - על חזקיהו בנך המולך אחריו ולפי שהוא צדיק לא קראו בנו. ימים אשר לא באו - מיום שנחלקה מלכות בית דוד וסר אפרים מעל יהודה. ומה הם הימים? ימי חיל מלך אשור. **ואף בהם יעשה ליהודה**, וכן מנינו (בדבה"ב ב כח, כ) שבא מתחילה על אחז דכתיב "וַיָּבֵא עָלָיו תִּלְגַּת פְּלִנְאֶסֶר מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיִּצָּר לוֹ, וְלֹא חָזְקוּ" (הציק לו, ולא עזר לו), ובימי חזקיהו בנו נעשה הנס (כססנחריב צר על ירושלים, נעשה נס שמלאך ה' היכה את צבאו).

○ מלבי"ם

יביא ה' עליך ועל עמך ועל בית אביך - אבל גם אתה מפני שאינך בוטח בה' שצוה לך "השמר והשקט", ואתה לא בטחת בו וקראת אל מלך אשור לישועה, לכן גם עליך יעבור כוס (של פורענות), וה' יביא אליך את מלך אשור **כפעם בפעם להחריב ארצך** (כמו שכתוב במ"ב טז, ודה"ב כח), ומספר והולך מה שיעשה מלך אשור. למיזם סור אפרים - מיום שנחלקה מלכות בית דוד:

12. עיין במקורות המבואים לעיל, והסבר את נבואת הפורענות שמנבא ישעיהו על יהודה. בתשובתך תתייחס לנקודות הבאות:

- לפי המלבי"ם, על שום מה ה' יעניש את יהודה ויביא עליה פורענות?
- לפי רש"י והמלבי"ם, מהי הפורענות שיביא ה' על יהודה?
- לפי רש"י המלבי"ם הסבר את הביטוי "יָבִיא ה' עֲלֶיךָ... יָמִים אֲשֶׁר לֹא בָאוּ לְמִיּוֹם סוּר אֶפְרַיִם מֵעַל יְהוּדָה".
- "יָבִיא ה' עֲלֶיךָ וְעַל עַמְּךָ וְעַל בַּיִת אֲבִיךָ" בפסוק זה המילים "על עמך" נראות לא במקום, יותר מתאים שיהיה כתוב במקומן "על בנך". לפי רש"י, מדוע הנביא לא כתב כאן "על בנך"?

מדוע הברית של אחז עם אשור זהו חטא?

13. אחז נמצא במצוקה קשה ארם וישראל מתקיפים את ממלכתו, מדוע כריתת הברית שלו עם אשור שיעזור לו נגד הצרים עליו זוהי ברית פסולה? מדוע זהו חטא בעיני ה' שאף גורר אחריו נבואת פורענות כה קשה? (כתוב שני הסברים).

- פניית אחז לאשור מהווה **חטא כלפי הקב"ה** - (1) כי המעשה הזה מוכיח שאחז לא נתן אמון בדברי הנביא בשם ה', שארם וישראל לא יצליחו בתוכניתם אלא הם יובסו. (2) בנוסף לכך הוא פנה לעזרת מלך גוי עובד ע"ז - לתגלת פלסר ואומר לו "עבדך ובנך אני", כלומר, מלך אשור עבורו הוא אב ומלך - החלפה טוטלית של "אבינו מלכנו". (3) בנוסף לכך הברית שלו מלך אשור היא לא רק ברית צבאית אלא גם ברית תרבותית-דתית. אחז מחדיר יותר ויותר ע"ז למלכות יהודה, כתוצאה מאותה ברית הוא בונה מזבח כדומת המזבח שהיה בדמשק וכד'. **פניית אחז לאשור מהווה חטא כלפי העם (יהודה)** - בעקבות הגעת מלך אשור לאזור, הוא לא יסתפק בכיבוש ארם וישראל, אלא ירצה לכבוש גם את יהודה. הבקשה של אחז ממלך אשור שיבוא לעזור לו במלחמתו נגד ארם וישראל הביאה לכך שאשור הגיע לארץ ישראל והביא לכך שבהמשך אשור הפנתה את כוחה גם נגד מלכות יהודה. למעשה, כניעת אחז בפני מלך אשור תוך בקשת עזרה ונתינת שוחד, לא רק שלא הועילה, אלא אף הזיקה - בכך יזרה את חורבן שומרון ואת כניסת יהודה תחת עול אשור.

פלישת אשור ליהודה

ישעיהו פרק ז

(יח) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׂרָאֵל לְזָבוּב אֲשֶׁר בְּקֶצֶה יֵאָרִי מִצְרַיִם וּלְדַבּוּרָה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ אֲשׁוּר :
 (יט) וּבָאוּ וַנְּחֹו כָּל־מִן בְּנֵהְלֵי הַבְּתוֹת וּבְנִקְיֵי הַסְּלָעִים וּבְכָל הַנְּהַלְלִים :

(כ) בַּיּוֹם הַהוּא יִגְלַח אֲדָנָי בְּתַעַר הַשְּׂכִירָה בְּעֵבְרֵי נְהַר בְּמִלְךְ אֲשׁוּר אֶת הָרֹאשׁ וְשַׁעַר הַרְגָלִים וְגַם אֶת הַזָּקֵן תִּסְּפָה : ס
 (כא) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחְיֶה אִישׁ עִגְלַת בָּקָר וּשְׂתֵי צֹאן :

(כב) וְהָיָה מְרֵב עֲשׂוֹת חֶלֶב יֹאכַל חֶמְאָה כִּי חֶמְאָה וּדְבֹשׁ יֹאכַל כָּל הַנּוֹתֵר בְּקֶרֶב הָאָרֶץ :

(כג) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִחְיֶה כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר יִחְיֶה שֵׁם אֶלֶף גִּפְן בְּאֶלֶף כֶּסֶף לְשֹׁמֵר וְלִשְׂמִיר יִחְיֶה :

(כד) בַּחֲצִיִּים וּבִקְשֵׁת יָבוֹא שְׂמָה כִּי שֹׁמֵר וְשִׂית תִּהְיֶה כָּל הָאָרֶץ :

(כה) וְכָל הַהָרִים אֲשֶׁר בְּמַעְדָּר יַעֲדְרוּן לֹא תָבוֹא שְׂמָה יִרְאֵת שֹׁמֵר וְשִׂית וְהָיָה לְמִשְׁלַח שׂוֹר וּלְמַרְמֵס שָׂה : פ

הביטוי החוזר בקטע ארבע פעמים הוא: "ביום ההוא",

ולפי זה ניתן לראות ארבעה עניינים שיקרו בהגעת מלך אשור ליהודה:

- פסוקים יח-יט: התקבצות חילות אשור על יהודה.
- פסוק כ: פורענות וחורבן של ארץ יהודה..
- פסוקים כא-כב: תוצאות החורבן למי שנשאר בארץ.
- פסוקים כג-כה: חורבן הארץ והרס החקלאות.